

EUROPÆISK
MIDDELALDER
FESTIVAL
HORSENS

RIDDERTURNERING

Hvad var formålet med ridderturneringer i middelalderen ?

Omkring år 1000 begyndte man at afholde turneringer i Nordfrankrig for at give soldater, lejesoldater, hirdmænd og adelsmænd mulighed for virkelighedstro træning til tidens mange krige. Turneringerne var derfor store masseslagsmål, hvor flere grupper kæmpede mod hinanden på én gang både til fods og til hest.

Forud for slagsmålene havde de stridende parter aftalt et område, som kampen skulle foregå indenfor: en arena. Det kunne fx være området mellem to nabobyer. Desuden blev der aftalt helleområder, hvor man kunne rette på rustningen, puste ud osv.

Hvis man blev taget til fange, kunne man købe sig fri ved hjælp af løsepenge, som typisk bestod af ens hest eller rustning.

En ridder er klar til kamp i turneringsarenaen

Flere unge mænd skabte sig på den måde en pæn formue, og blev berømte forbilleder hos befolkningen i stil med nutidens sportsstjerner.

Disse tidlige turneringer var, som man levende kan forestille sig, virkelig hårde ved terrænet. I England forsøgte man at mindske skaderne på landskabet, ved at kongen udnævnte fem områder til formelle turneringsområder.

I 1400-tallet udviklede turneringerne sig til en adelig sport med egne turneringsarenaer. I de faste arenaer begyndte man desuden at bruge en barriere, en såkaldt balk, mellem de to riddere. Samtidig var turneringerne blevet vigtige sociale og politiske begivenheder, hvor konger og fyrster mødtes og talte storpolitik.

1400-tallets ridderturneringer fungerede altså som magtdemonstrationer over for nabolande og som underholdning for landets almindelige befolkning – begge dele samlede nationen og styrkede nationalfølelsen.

Datidens bøger med gode råd for konger og fyrster oplyste da også indtrængende om, at det både var nødvendigt og tilstedeligt at ofre store summer på store komplicerede arrangementer med farvestrålende optrin og kostumer!

Et lysende eksempel:

I 1511 brugte Englands konge Henrik den 8. 4000£ på Westminster turneringen – næsten det dobbelte af, hvad hans 900-ton store krigsskib Great Elizabeth havde kostet (2300£).

Med andre ord: **turneringerne var aldrig blot underholdning.**

Ridder med ringbrynje og læderbrystplader

Turneringsformer

I den tidlige middelalder havde man to former for turnering:

å l'outrance (til døden) og
å plaisance (til behag).

Ved "å l'outrance" var der tale om kamp til døden for både mand og hest. Ofte var det mellem to parter i en krig. Ved sådanne turneringer mellem krigsførende parter blev der udstedt passésedler til fjendens riddere, så de kunne komme til og fra arenaen uden at frygte for deres liv. Der blev selvfølgelig kæmpet med spidse og skarptsløbne våben, og alle bar feltrustninger. I "å plaisance" brugte ridderne derimod som oftest stumpe lanser og sløve sværd.

Denne turneringsform blev selvsagt kun anvendt til venskabelige ridderturneringer i lighed med nutidens sportsbegivenheder.

Senere, i 14- og 1500-tallet, var turneringerne udelukkende venskabelige. Normalt bestod en turnering af tre kategorier: turnering til hest mellem to hold, dyst til hest mellem to riddere samt kamp til fods. Som den store finale på en lang turnering sluttede man ofte af med et stort skueslag, hvor to grupper angreb hinanden, eller hvor man angreb en stor borgattrap. Skueslaget skildrede typisk en kendt legende eller var inspireret af motiver fra den klassiske litteratur.

Turneringer kunne vare fra få dage til flere uger, f.eks. afholdt den danske konge Erik Menved i 1311 en turnering, som varede i fire uger.

Regler

Der eksisterede ikke et fast regelsæt til "å plaisance" ridderturneringerne – til hver turnering afhang reglerne af antal deltagere, våbentyper, udstyr, aftaler om lovlige træffepunkter og vinderkriterier.

Et vinderkriterium kunne f.eks. være 10 brækkede lanser og ikke, som det er almindelig opfattelse, blot at støde sin modstander af hesten.

Det er teknisk meget sværere at brække en lanse, fordi fastlåsningen af lanssen under armen, vinklen på lanssen når den rammer modstanderen, og farten skal være helt perfekt afstemt i forhold til hinanden.

Ellers var sandsynligheden for, at man selv faldt af hesten i sammenstødet for stor.

En regel var dog generel: det var forbudt at ramme hestene på nogen måde – gode heste var svære at opdrive, derfor ville man nødig miste dem. Straffen for at ramme en hest var øjeblikkelig diskvalifikation.

Kirken og ridderturneringer

En ridderturnering var trods de festlige rammer altid en blodig affære. F.eks. var Henrik den 8. tæt på at dø i 1524, fordi han undlod at slå visiret ned på sin hjelm før en dyst, og i 1559 døde Henrik den 2. af Frankrig af sår, han pådrog sig under en turnering.

Kirken forsøgte allerede i 1130 at sætte en stopper for ridderturneringerne ved at forbyde dem og nægte at begrave riddere, som døde i en turnering. Forbuddet blev dog kun overholdt i Frankrig – alle andre steder i Europa fortsatte turneringerne.

Efter pres fra det franske hof, som efterhånden manglede veltrænede og kampklare riddere, ophævede paven kirkens forbud i 1300-tallet.

Hooligans

Fanatisme tilhængere, som opførte sig voldeligt over for modstandernes trofaste støtter, var et velkendt problem ved middelalderens ridderturneringer. Derfor havde man også dengang vagtværn til at holde ro og orden.

Kalkmaleri af Sct. Jørgen, der ridende på en lav nordisk hest dræber dragen med sin lanse.

Hestene

I middelalderen havde man forskellige heste til forskellige formål: arbejdsheste, rideheste, jagtheste, stridsheste osv.

Der var to typer stridsheste: de virkelige gode og de almindelige. De virkelig gode stridsheste, som kom fra Spanien, var karakteriseret ved at være livlige, lette til bens, lynhurtige, at kunne dresseres til f.eks. at gå sidelæns, vende på stedet samtidig med at de stejlede osv. – alle egenskaber, som gav rytteren store fordele i kamp. Kun de allerrigeste adelsmænd havde råd til disse spanske heste.

De almindelige stridsheste var nordiske heste, som var langsomme, tunge og lave – men meget udholdende.

De europæiske riddere valgte altid hingste, fordi deres krigs strategi krævede aggressive heste: de red direkte mod fjenden og forsøgte at meje dem ned med deres lanser og sværd.

Araberne derimod brugte helst hopper, som har et mere roligt gemyt, fordi de red forholdsvis tæt på fjenden, skød deres pile af og trak sig tilbage igen.

Rustningen

Rustningerne varierede meget i udseende og brugsværdi alt efter

- hvor mange penge man kunne afsætte
- om det var en rustning til krig eller til turnering
- hvor dygtige håndværkerne var til at kombinere beskyttelse og bevægelsesfrihed
- hvordan moden var for rustninger

I starten af middelalderen brugte man ringbrynjen, som var en trøje lavet af tusindvis af små jernringe. Under brynjen havde man en foret vams, der beskyttede mod slag. Hovedet blev beskyttet af en hjelm.

I 1300-tallet begyndte man at bruge ryg- og brystplader af læder eller metal uden på brynjen.

Også på overarmene havde man plader, og på hænder og håndled havde ridderne timeglasshandske, hvor midten af timeglasset var placeret om håndledet.

Andre rustninger kunne have groteske pufærmer og dyrehoveder. og hans riddere havde fx rustninger med mekanismer i brystpladerne, som gjorde, at metalsplinter sprang ud, når de blev truffet i brystregionen. Andre rustninger kunne have groteske pufærmer og dyrehoveder.

Et eksempel på forskellige rustninger og hjelme.

Benenes forside blev ligeledes beskyttet af plader. På hovedet bar man en hjelm, hvor visiret gik ud i en spids – så ridderen kom til at ligne en hund... herefter navnet hundesnude.

Ridderen var altså dækket af plader på de mest udsatte steder og var ellers delvist beskyttet af brynjen. Bevægelsesfriheden var derfor god, mens beskyttelsen var middel.

I 14- og 1500-tallet udviklede rustningerne sig til, at ridderne var dækket af plader fra top til tå. Ofte bar ridderne en kort brynje under rustningen for at dække rustningens huller i armhulen og i albueleddet. På hænderne havde de pladehandsker, og hjelmen havde fået et rundet visir. Ridderen var altså rigtig godt beskyttet.

Myten om tunge rustninger, som gjorde riddere hjælpeløse, når de faldt af hesten under et slag, er formentlig opstået på grund af turneringsrustningerne, der kunne veje 40-50 kg! (Feltrustningerne vejede kun det halve ca. 18-25 kg.) Men der er kun tale om en myte.

En ridder blev trænet i at bruge rustning og våben lige fra drengesårene og fik sin rustning smedet på mål. Der er lavet forsøg, som beviser, at man kan løbe, lave armbøjninger, rulle rundt og lave englehop iført rustning – forudsat at man altså har konditionen og træningen til det!

Rustningerne blev udformet specielt til den disciplin, de skulle anvendes i – f.eks. var der stor forskel på, om en rustning skulle anvendes til fods eller til hest.

Hvis man var meget velhavende, havde man et såkaldt garniture: en rustning som kunne ændres og suppleres alt efter behov.

Nogle rustninger blev udelukkende konstrueret til at gøre et fantastisk indtryk.

Den tyske kejser Maximilian den 1. og hans riddere havde f.eks. rustninger med mekanismer i brystpladerne, som gjorde, at metalsplinter sprang ud, når de blev truffet i brystregionen. Andre rustninger kunne have groteske pufærmer og dyrehoveder.

En ridder med hundesnude. Bemærk rustningens svage steder i armhulen og ved halsen

Våben

Ridderens mest almindelige våben var lanser og sværd.

Lansen, som bestod af et træspyd med en metalspids uden modhager, kunne være 2-5 meter lang afhængig af, hvad den skulle bruges til.

Den klassiske måde at bruge lanser på var at låse den fast i armhulen og bruge den som stødvåben. Men lanser blev også brugt i andre positioner til stik, kast og til at parere med.

Sværdene var i middelalderens begyndelse 80-90 cm lange og havde et bredt skarpt blad.

I kamp ramte man modstanderen med hele æggen af sværdet. Efterhånden som rustningerne ydede bedre og bedre beskyttelse, blev sværdene længere, smallere og mere spidse, fordi man var nødt til at stikke præcis igennem rustningens svage steder:

Sværd i forskellige længder og udformninger

f.eks. ved halsen og i armhulen. Et sværd til hug var fladt, mens et sværd til at stikke med havde et diamantformet blad.

Kilder:

Barber, Richard: Tournaments: Jousts, Chivalry and Pageantry in the Middle Ages. London 1989.

Young, Alan: Tudor and Jacobean Tournaments. London 1987.

Udgiver:

Europæisk Middelalder Festival

Horsens Kommune
Kultuafdelingen
Tel: +45 76 29 23 10
+45 20 80 13 47

Layout & Tryk: Kultuafdelingen,
Horsens Kommune 2009.

EUROPÆISK
MIDDELALDER
FESTIVAL
HORSENS

